

ФІЛОСОФІЯ СВОБОДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Актуальність проблеми. Упродовж багатьох століть проблема людини, її щастя, свободи та сенсу життя займає величезне місце у філософських роздумах великих мислителів. Філософія Григорія Савича Сковороди, якого справедливо називають українським Сократом, здавна привертає увагу багатьох дослідників, зокрема сучасників. Адже його філософська система є не тільки оригінальною, але і досить сучасною.

Мета. Метою дослідження є показ значення поняття «свобода» безпосередньо через ставлення до неї Г.Сковороди на основі аналізу його життєвого шляху та творів. Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є життєвий шлях Г.Сковороди, який тісно переплітається з його філософськими ідеями, а предметом – саме поняття «свобода».

Виклад основного матеріалу. Григорій Савич Сковорода народився 1722 року на Полтавщині у сотенному містечку Чорнухи. Сім'я Григорія належала до рядових козаків - землеробів, а козацьке прізвище «Сковорода» не було поширеним, скоріше навпаки - рідкісним. Бути представником козацького роду означало бути гордою людиною. Саме така людина здатна власноруч будувати своє життя, вона схильна самостійно приймати важливі рішення. Досить насиченими були молоді роки хлопця. Освіту Григорій здобував у Києво-Могилянській академії, перебував у придворній капелі в Петербурзі, був членом посольської місії, багато подорожував Україною та за її межами. Після повернення працював викладачем в Переяславській семінарії, пізніше в Харківському колегіумі, де читав курс лекцій з етики, але за цей курс «християнської гречності», концепція якого не співпадала з офіційно-церковною, він був вигнаний з Харківського колегіуму. За роки, які були витрачені на навчання та викладання, у молодого мислителя не тільки нагромаджувався життєвий досвід, а й формувалося усвідомлене світобачення. Ці дві речі відбувалися під дією поєднання двох взаємодоповнюючих і сприятливих чинників: його багатосторонньої обдарованості, з одного боку, і соціальної обстановки, що різко міняється - з іншої. Біографи зазначають, що у Сковороди був глибокий розум, феноменальна пам'ять, поетичні здібності, виключно музичний слух і голос; він писав вірші, грав на декількох інструментах, мав здібності до малювання. [1, ст.7] Особливістю цієї творчої поведінки Григорія Сковороди (саме вона пізніше відбилася на характері його філософського вчення) є те, що при негативному відношенні до світу, який грузнув у користолобстві, він обрав таку позитивну форму боротьби зі злом, при якій центр тягаря з області критики політичних відносин у суспільстві був переміщений у сферу освіти, культури та моралі. Причому власний образ життя Сковороди повністю співпадав з тим вченням, яке він сам проповідував. Близько 1770 р. Г.Сковорода в саду Троїцького монастиря міста Охтирки пережив глибоке містичне потрясіння. За його ж словами, він відчув у собі надзвичайний рух, увесь світ зник перед ним і лише почуття любові, благонадійності та вічності оживлювало його існування; мислитель проникнув у себе, і з того часу присвятив свою особу покійності духу божому й став мандрівним філософом. Літературна спадщина мислителя є досить оригінальною у своєму роді. Про його гармонійність поезії та філософії у творах Д.Багалій писав так: «Неможливо відрізнити в Сковороді письменника від філософа і навіть людини, бо все це у нього було злито в єдиний моноліт.» [2] Одними із центральних понять філософії Г.Сковороди є проблеми щастя і морального вдосконалення, також важливим значенням наділяє мислитель і феномен «сродної праці». Її ідея полягає в тому, що праця людини повинна відповідати її здібностям. Мислитель вважає: людина стає духовно вільною, коли займається тим, що любить і до чого має здібності, а саме гармонійність людини і справи, якою вона займається, дарують їй не що інше, як особисту свободу. Що ж насправді означає поняття «свобода»? Свобода – це, передусім, воля людини діяти згідно своїх інтересів, йти шляхом до намічених цілей, спираючись на той практичний досвід, який вона здобула раніше. Г. Сковорода «шанував свободу як найвищу цінність людського життя, глумився свободу як характерний для мудрого чоловіка душевний спокій ... , а також як глибинний сенс християнської релігії». [3, ст.23-24] Вагомим аргументом є врахування свободолобства мандрівного філософа та сприйняття свободи як скарбу, подарованого людині. Проаналізувавши біографічні дані життя Г. Сковороди, можна зробити висновок, що у нього була відсутня схильність до постійності. Поет часто мандрував і хоча такий кочівний спосіб життя можна пов'язати з певними матеріальними труднощами мислителя, все ж можна здогадатися про внутрішню психологічне небажання сковувати себе якимись узами. Як вже зазначалося вище, важливим кроком у досягненні свободи є самопізнання людини, яке ґрунтується на ідеї «сродності»- необхідно збагнути чим любиш займатися і до чого маєш природні нахили. Темі свободи Г.Сковорода присвятив окремий вірш, який так і називається «Deliberate» («Про свободу»). З перших рядків невеличкого восьмирядкового вірша стає зрозумілим, якого саме значення надавав філософ - свободі. Вона для нього має більшу цінність ніж золото: «Что то за волность? Добро в ней какое? Ины говорят, будто золотое. Ах, не золотое, если сравнить злато, Против волности еще одно блато». Безперечно, свобода людини досягається через пізнання та усвідомлення свого духовного начала, морально-етичних засад, таланту та здібностей, їх практичного втілення в житті. Поняття «воля» у філософа – це найвищий дар і благо людини, притаманні їй за самою природою. Наявність чи відсутність її є головним показником життя людини. Несвобода неминуче веде до несправедливості, панування антилюдських цінностей, зла, аморальності та розладу самого суспільства. Свобода – це ж відповідно головна мета до якої мають прагнути люди. З'ясовано, що свобода, у розумінні Г.Сковороди, передбачає можливість вибору способу діяльності, соціального статусу й соціальних функцій, дій, вчинків, поведінки, загалом своєї долі.

Висновок. Таким чином, концепція самопізнання філософа мала на меті розкриття невидимої природи, вбачаючи в цьому умову досягнення свободи через вільне прийняття власної ролі в світі. Людина набуває індивідуальної свободи через прагнення волі під керівництвом розуму до пізнання, через усвідомлений вибір та виконання «спорідненої праці». Своєю творчістю і життям Г.Сковорода продемонстрував можливість здійснення глибинних перетворень. Якою б не була його доля, чи щасливою, чи інколи несправедливою, все ж їй не вдалося «впізнати» свободолобного філософа-мандрівника, який зумів зберегти в чистоті той скарб, який найбільше цінував – Свободу.

Список використаних джерел

1. Багалій Д. І. Український мандрований філософ. Гр. Сав. Сковорода / Багалій Дмитро Іванович. – Харків: ДВУ, 1926. – 355 с.
2. Вашак М. Ідея свободи у творчості Григорія Сковороди/ Львів: 2013. – Режим доступу: https://www.medievalist.org.ua/2013/04/blog-post_2847.html
3. Значення філософської спадщини Г. С. Сковороди. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13094/>
4. Іванова Н.В. Метатеорія Г.Сковороди: філософсько-освітній аспект / Одеса: УДК, 2010, дисертація
5. Максимець П.В. Оригінальність філософії Григорія Сковороди/ Київ: УДК 140.8(477), збірник праць. – Режим доступу: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/11285/1/NRMSE2018_V3_P407-409.pdf